

УДК 911.3

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ТУРИЗМІ

ПАПП В.В., ГОБРЕЙ М.В., РЕПЯНЧИН О.Л.
Мукачівський державний університет

Актуальність. Тема дослідження обумовлена необхідністю оцінки питань становлення, організації та розвитку малого підприємництва в сфері туристичної діяльності, формування його інноваційного потенціалу в умовах поглиблення ринкових відносин. Актуальним завданням сьогодення є окреслення сутності та значення малого підприємництва в регіональній політиці, визначення моделей підприємництва, оцінка ефективного розвитку сфери малого підприємництва при дослідженні конкурентного середовища, розробка теоретико-методологічних засад щодо розвитку сфери малого підприємництва в туризмі.

Мета. Метою статті є оцінка сучасних підходів до проблеми становлення та розвитку малого підприємництва в сфері туристичної діяльності; аналіз соціально-економічних функцій малого підприємництва; основних напрямів підтримки малого підприємництва, сприятливих матеріальних умов та інноваційного клімату для розвитку малих підприємств; створення розвинутої системи інформаційного обслуговування малого підприємництва; оцінка управління підприємствами малого бізнесу в індустрії туризму.

Методологія. Теоретико-методологічною основою дослідження виступають положення вчень щодо становлення та розвитку сфери малого підприємництва, науки праці учених у даній сфері дослідження. У процесі дослідження використано: діалектичний метод і загальнонаукові методи пізнання: метод теоретичного узагальнення, системного аналізу та синтезу, порівняльного аналізу, структурний метод, метод статистичного аналізу. Інформаційною базою дослідження є матеріали Держкомстату України; періодичні видання; монографії та наукові публікації зарубіжних і вітчизняних учених; інформація мережі Інтернет; результати власних досліджень.

Результати. На основі системного дослідження акцентується увага на процесах становлення та розвитку сфери малого підприємництва в туризмі. Проаналізовано питання значення малого підприємництва в регіональній політиці, оцінка моделей підприємництва, питань ефективного розвитку малого підприємництва в конкурентному середовищі, основних напрямів підтримки малого підприємництва.

Наукова новизна. Заключається в тому, що на основі узагальнення багаточисельних матеріалів дається оцінка проблемним питанням розвитку сфери малого підприємництва в туризмі, необхідності удосконалення системи управління підприємствами малого бізнесу на регіональному рівні.

Практична значимість. Полягає в тому, що проаналізовано заходи підтримки розвитку сфери малого підприємництва в регіоні, необхідності інноваційних аспектів та інформаційного забезпечення розвитку малих підприємств сфери туристичної діяльності.

Ключові слова: мале підприємництво, підприємницька діяльність, функції підприємництва, моделі підприємництва, інформаційне обслуговування малого підприємництва, управління підприємствами малого бізнесу; регіональні програми розвитку малого підприємництва

У розвитку національної та регіональної економіки на сучасному етапі господарювання відбуваються процеси активізації діяльності у сфері підприємництва. Нині підприємництво набуває нового інноваційного характеру, що окреслює його важливу роль в економічному зростанні країни, соціальному забезпеченні населення. Тому сфера підприємництва, підприємницька діяльність в умовах поглиблення ринкових відносин потребує уваги і теоретиків і практиків, які можуть привнести інноваційні підходи до розуміння сутності досліджуваної категорії.

Суть та значення малого підприємництва полягають у тому, що він є провідним сектором ринкової економіки; становить основу дрібнотоварного виробництва; визначає темпи економічного розвитку, структуру та якісну характеристику ВВП; здійснює структурну перебудову економіки, швидку окупність витрат, свободу ринкового вибору; забезпечує насичення ринку споживчими товарами та послугами повсякденного попиту, реалізацію інновацій, додаткові робочі місця; має високу мобільність, раціональні форми управління; формує новий соціальний прошарок підприємців-власників; сприяє послабленню монополізму, розвитку конкуренції. При цьому особливої уваги заслуговує підприємництво у туризмі, адже туристична діяльність в економічній системі України

виступає мультиплікатором росту національного доходу, валового внутрішнього (національного) продукту, зайнятості населення, розвитку місцевої інфраструктури і підвищення рівня життя населення.

Об'єкти та методи дослідження. Питання розвитку малого підприємництва були завжди в центрі уваги досліджень науковців. На сьогодні розвиток підприємництва віднесено до пріоритетних завдань регіональної політики, при цьому мале підприємництво визначено як один із вагомих чинників забезпечення економічного зростання. Позитивні результати розвитку малого підприємництва в країнах, які пройшли етап реформування економічних систем, показують, що воно є одним із засобів усунення диспропорцій на окремих товарних ринках, створення додаткових робочих місць і скорочення безробіття, активізації інноваційних процесів, розвитку конкуренції, швидкого насичення ринку товарами та послугами.

На сьогодні можна констатувати про різноманітність методології та інструментарію наукових досліджень сутності підприємництва; неоднозначність самого явища підприємництва на протязі всього процесу історичного розвитку; змінність мотивації діяльності підприємця; нечіткість функціональних меж між підприємцем і власником підприємцем і менеджером; невизначеність соціального про шарку підприємців. Тому сьогодні в країнах з найбільш розвинутою ринковою економікою, універсальне чи найбільш вичерпне визначення підприємництва знайти досить складно.

У працях сучасних науковців обґрунтовано сутність підприємництва, наголошено на доцільності пошуку новаторських ідей, реалізації розробок і нових проектів виробництва, реалізації високоякісних товарів, надання послуг, запровадження нових технологій та прогресивних способів обслуговування споживачів.

Комплексному дослідженню питань становлення, функціонування і розвитку сфери малого підприємництва, формування його інноваційного потенціалу в умовах поглиблення ринкових відносин присвятили свої праці вчені - О.Амоша, В.Геєць, В.Бондаренко, М.Бутка, З.Варналій, В.Василенко, З.Герасимчук, Б.Данилишин, С.Дорогунцов, В.Захарченко, В.Збарський, М.Козоріз, І.Комарницький, В.Кредісов, М.Лендел, М.Малік, А.Мельник, Т.Пепа, В.Удовиченко та інші.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка сучасних підходів до проблеми становлення малого підприємництва в сфері туристичної діяльності. Виходячи із поставленої мети основними завданнями дослідження є: оцінка значення підприємницької діяльності в умовах конкурентної боротьби; аналіз соціально-економічних функцій малого підприємництва; оцінка моделей підприємницької діяльності; вплив ефективного розвитку сфери малого підприємництва на розвиток регіональної економіки; актуалізації розвитку малого підприємництва в умовах децентралізації владних повноважень; оцінка основних напрямів підтримки малого підприємництва.

Результати та їх обговорення. В Україні термін "підприємництво" офіційно визнано прийнятим 7 лютого 1991 року Законом України "Про підприємництво". Підприємництво визнається як самостійна ініціатива, систематична на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг та зайняття торгівлею з метою одержання прибутку. У свою чергу підприємництво як економічна категорія є певним типом господарювання, де головним суб'єктом господарювання є підприємець, який раціонально комбінує чинники виробництва, на інноваційній основі та на власний ризик організовує й управляє виробництвом з метою отримання підприємницького доходу.

Значення підприємницької діяльності полягає насамперед у тому, що підприємництво:

- 1) сприяє структурним змінам у системі господарювання;

2) сприяє регіональному й ефективному використанню інвестиційних матеріальних і нематеріальних ресурсів;

3) забезпечує зайнятість трудових ресурсів і належну мотивацію до високопродуктивної праці;

4) створює умови для розвитку новаторства, ініціативи, творчості і розвитку інтелектуальної особистості підприємця;

5) створює сприятливе середовище для здорової конкуренції і завдяки цьому стає своєрідним каталізатором соціально-економічного розвитку країни.

Взаємозв'язок держави і малого бізнесу здійснюється на взаємовигідній основі та має довгостроковий характер. При цьому роль держави полягає у забезпеченні високого рівня конкурентоспроможності національної економіки, проведенні прозорої, стабільної, ефективної податкової та регуляторної політики, створенні рівних сприятливих умов для розвитку різних форм бізнесу, включаючи малий, а також всебічний підтримці підприємництва та приватної ініціативи.

Малий бізнес виконує низку специфічних соціально-економічних функцій:

1. Сприяння процесам демонополізації, приватизації та роздержавлення економіки, стимулювання розвитку економічної конкуренції, формування численних суб'єктів ринкового господарства, орієнтованих на попит, конкуренцію тощо.

2. Залучення до економічного обігу матеріальних, природних, фінансових, людських та інформаційних ресурсів, які "випадають" з поля зору великих компаній.

3. Поліпшення становища на ринках шляхом забезпечення еластичності їх структури, врегулювання попиту, пропозиції і цін, індивідуалізації пропозиції та диференціації попиту, насичення ринків, задоволення специфічних місцевих потреб.

4. Вивільнення великих підприємств від виробництва нерентабельної для них дрібносерійної та штучної продукції, яка задовольняє індивідуальний попит, підвищення тим самим ефективності їхньої діяльності. Великим компаніям укладення коопераційних угод з малими підприємствами дозволяє підвищити гнучкість виробництва, зменшити комерційний ризик.

5. Забезпечення додаткових робочих місць, подолання прихованого безробіття, надання роботи працівникам, вивільненим в ході реструктуризації великих підприємств.

6. Стимулювання підвищення ділової активності населення та розвитку середнього класу, який становить соціальну базу економічних реформ, забезпечує стабільність суспільства.

7. Протидія люмпенізації та поширенню утримувальницької психології, всебічне сприяння розвитку людського капіталу.

8. Пом'якшення соціальної напруженості завдяки ослабленню майнової диференціації та підвищенню рівня доходів населення.

9. Збільшення гнучкості національної економіки та ринкової пропозиції відповідно до сучасних умов відкритої економіки.

10. Сприяння процесу демократизації суспільства, раціоналізації системи економічної організації та управління [4].

Класична модель підприємництва включає оцінювання наявних ресурсів з їх подальшим раціональним використанням, спрямована на "старі" ринки і супроводжується невисоким ризиком і такими ж прибутками, тобто характеризується тривалістю процесу і консервативним підходом.

Інноваційна модель підприємництва базується на оцінюванні як наявних, так і нових ресурсів, а також залученні останніх. При цьому спрямовується як на "старі", так і "нові" ринки та товари. Обумовлюється середнім ризиком і середніми прибутками на основі тривалості і стабільності.

Венчурна модель підприємництва має за основу оцінювання потенціалу в цілому, базується на аналізі досягнень науки і новітніх технологій, спрямована на "нові" і майбутні ринки та товари, супроводжується високим ризиком, передбачає високі прибутки і характеризується динамізмом і новелізацією.

Розвиток малого підприємництва, як специфічної сфери ринкових відносин відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку регіонів України. Результативність його функціонування пов'язують із інноваційними змінами у структурній модернізації регіональної економіки, вирішенні соціальних проблем у процесі життєзабезпечення населення та раціонального природокористування і охорони довкілля.

Ефективний розвиток сфери малого підприємництва формує конкурентне середовище для суб'єктів господарювання різних видів економічної діяльності в системі регіональної економіки, для розвитку яких є сприятливі умови і ресурсний потенціал, зацікавленість іноземних і вітчизняних інвесторів. При цьому успішна діяльність сфери малого підприємництва вирішує ряд важливих завдань у забезпеченні регіонального розвитку, зокрема сприяє поповненню бюджетів різних рівнів, насиченню споживчого ринку товарами та послугами, формує нові робочі місця, підвищуючи зайнятість населення і знижуючи при цьому рівень безробіття.

У суспільстві сформувалися певні принципи щодо становлення і розвитку суб'єктів малого підприємництва. Цей вид господарювання за роки незалежності України пройшов складний організаційний шлях становлення і розвитку з утвердженням певних тенденцій підприємницької діяльності. Визначилися напрями господарювання малих підприємницьких структур, окреслилися першочергові завдання їх подальшого функціонування і розвитку сформувалася суспільна думка щодо їх діяльності.

Актуалізація розвитку малого підприємництва в умовах децентралізації владних повноважень потребує особливої уваги з боку держави, оскільки утвердження позитивних тенденцій і реалізація заходів щодо удосконалення підприємницької діяльності в регіоні перебувають у прямій залежності від формування цілеспрямованої, послідовної та прогнозованої державної регуляторної політики та дій місцевої влади і управлінських органів у сфері господарської діяльності. Активізація його зростання базуватиметься на дієвому інституційному забезпеченні, усуненні адміністративних бар'єрів та зменшенні регуляторних факторів функціонування суб'єктів підприємництва, формуванні механізмів фінансової підтримки та заохоченні інвестування у сферу малого бізнесу, підвищенні ефективної співпраці у форматі держава - бізнес - соціум.

Малі підприємства в Україні функціонують у складному макро- та мікро- середовищі і мають багато проблем, які необхідно вирішувати на різних рівнях. Проведені дослідження показали, що значна кількість новостворених малих підприємств не можуть розпочати свою діяльність через обмеженість фінансових ресурсів, сировини та матеріалів, виробничих площ та обладнання, практичних навичок працівників, "менеджерського таланту" у здійсненні бізнесу. Вони мають проблеми виробничо-технологічного характеру, труднощі у пошуку інвесторів та одержанні кредитів, реалізації продукції, формуванні відповідної клієнтурі.

Основними напрямками підтримки малого підприємництва є фінансово-кредитна підтримка інноваційної діяльності, кадрове та інформаційне забезпечення, податкова політика, створення ефективної законодавчої бази тощо.

Фінансово-кредитна підтримка. Надання цільових субсидій, прямих і гарантованих позик, дотацій, податкових пільг і кредитів, амортизаційних пільг тощо. Фінансово-кредитна підтримка малого підприємництва здійснюється у розвинутих країнах з боку центральних та місцевих органів влади, позабюджетних фондів, приватних, іноземних та змішаних інвесторів та спонсорів. В Україні для цієї мети залучають кошти Європейського банку реконструкції та розвитку, Світового банку.

В Україні з цією метою доцільно надавати податкові пільги в разі впровадження малими підприємствами нових техніки та технології, проведення ними наукових досліджень; розробити ефективний механізм передання частини виробничих площ, техніки збанкрутілих підприємств, надавати частину державних замовлень малим підприємствам тощо.

Фінансово-кредитну підтримку малого підприємництва доцільно здійснювати за такими напрямками:

- створення розвиненої мережі фінансово-кредитних установ, інвестиційних та інноваційних фондів, страхових компаній;
- розвиток товариств взаємного кредитування та страхування;
- спрямування певної частини коштів від приватизації державного майна на підтримку малих підприємств;
- активізація діяльності Українського фонду підтримки підприємництва та його регіональних структур;
- використання можливостей фінансового забезпечення малих підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, впроваджують нові технології та перспективні бізнес-проекти за рахунок коштів Державного інноваційного фонду;
- законодавчо-нормативне забезпечення розвитку франчайзингу, що дасть можливість малим підприємствам одержати фінансову, інноваційну та організаційну підтримку з боку крупних фірм-франчайзерів, а також підвищити ступінь їх життєздатності на товарному ринку в умовах конкуренції;
- розробка і впровадження чіткого механізму заохочення комерційних банків до роботи з малими підприємствами.

З метою послаблення податкового тиску, заохочення суб'єктів малого підприємництва до діяльності у виробничій сфері, укріплення їх позицій на товарному ринку необхідна відповідна податкова система. Загальний рівень оподаткування, система оподаткування повинні бути стабільними протягом періоду реформування економіки.

Поряд зі створенням більш сприятливого режиму оподаткування суб'єктів малого підприємництва стимулювання їх розвитку може також забезпечуватись шляхом застосування прискорених норм амортизації активної частини основних виробничих фондів.

Проблема фінансування суб'єктів малого підприємництва полягає в обмеженні доступу до таких традиційних для ринкової економіки джерел фінансових ресурсів, як кошти банківської системи та ринку цінних паперів.

Як правило, фінансування малих підприємницьких фірм банками здійснюється у формі овердрафту. Плата за кредит при цьому варіюється залежно від ризикової премії підприємців і перевищує зазвичай основну ставку процента на 1-5%. Переваги цієї форми фінансування пов'язані насамперед із гнучкістю банківської політики.

У розвинутих країнах фінансова допомога малому бізнесу надається через механізми прямого, пайового та гарантійного кредитування, а також через пільги в оподаткуванні. В Україні державна фінансова допомога малим підприємствам проводиться в рамках державних цільових програм підтримки малого підприємництва за рахунок коштів бюджетної системи та державних цільових фондів.

Специфіка забезпечення малих підприємств фінансовими ресурсами полягає у використанні неординарних методів фінансування. До них слід віднести:

- мікрокредитування;
- лізинг;
- венчурне фінансування.

Мікрокредитування, що використовується як стратегія економічного розвитку (до нього належать позики на суму менш як 25 000 доларів США), спрямоване на фінансування і надання допомоги найменшим підприємствам. Становлення і розвиток фінансової допомоги

малому бізнесу на базі програм мікрокредиту (з використанням програм кредитних спілок) дасть альтернативне потужне джерело коштів для розвитку цілого сектора, який утворює економічне відродження країни.

Лізинг не є специфічним методом залучення матеріально-технічних і фінансових ресурсів для малого підприємства, оскільки його широко використовують і великі компанії. Але лізинг для суб'єктів малого підприємництва забезпечує такі переваги:

- стовідсоткове кредитування, яке не потребує негайного початку платежів. Договір укладається на повну вартість, а лізингові платежі є поточними і, як правило, починаються після постачання майна або пізніше;

- набагато простіше отримання контракту за лізингом, ніж позики. Лізинг передбачає цільове використання коштів, а саме на придбання устаткування, та забезпечення позики у вигляді цього ж обладнання;

- можливість через лізинг сучасних і високопродуктивних технічних засобів не тільки оперативно реконструювати виробництво, а й спрямовувати зекономлені кошти на інші потреби.

Венчурне фінансування стосується малих підприємств у наукомістких галузях економіки, де вони спеціалізуються на проведенні наукових досліджень та інженерних розробках. Воно має такі характеристики:

- фінансові засоби вкладаються у венчурний бізнес без матеріального забезпечення без гарантій, при цьому інвестори ідуть на великий ризик;

- передбачається обов'язкова пайова участь інвестора у статутному капіталі фірми в прямій чи опосередкованій формі (як правило, пай не перевищує 50%);

- засоби надаються на довготривалій термін і на безповоротній основі, тому в більшості випадків інвестори чекають 3-5 років, щоб упевнитися в перспективності вкладень;

- передбачається активна участь інвестора в управлінні підприємством, яке фінансується. Інвестори часто не обмежуються наданням коштів, а й здійснюють різноманітні управлінські, консультативні та інші ділові послуги венчурній фірмі, не втручаючись при цьому в оперативне управління її діяльністю [5].

Основними напрямками дальшого розвитку малого підприємництва в Україні в найближчій перспективі є: формування належної законодавчої бази, сприятливої для розвитку малого бізнесу; вдосконалення фінансово-кредитної підтримки; забезпечення матеріально-технічних та інноваційних умов розвитку малих підприємств; інформаційне та кадрове забезпечення бізнесу; стимулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого підприємництва.

Формування відповідної законодавчої бази розвитку малого підприємництва передбачає, насамперед, встановлення правових гарантій для забезпечення свободи і захисту приватної власності; розробку дійових законодавчо-нормативних актів, спрямованих на стимулювання малого бізнесу; усунення правових суперечностей і скасування положень, що гальмують розвиток приватної ініціативи.

Сьогодні найактуальнішими проблемами є розробка нових та вдосконалення діючих законодавчо-нормативних документів з питань визначення чітких підходів до власності та форм її захисту; створення сприятливішого податкового, інвестиційного, інноваційного та цінового режимів для суб'єктів малого підприємництва; упорядкування механізмів державного регулювання та контролю підприємницької діяльності.

Одним із значущих напрямів розвитку малого підприємництва є матеріально-технічна та інноваційна підтримка. Забезпечення сприятливих матеріальних умов та інноваційного клімату для розвитку малих підприємств передбачає: розробку та впровадження механізмів передачі малим підприємствам виробничих площ і виробничих потужностей, у тому числі

тих, що вивільняються у процесі ліквідації або реорганізації підприємств-банкрутів; формування розвинутого ринку нерухомості; розробку механізму передачі малим підприємствам нових технологій, а також обладнання, необхідного для здійснення бізнесу, на пільгових умовах; розширення сфери надання робіт і поставок для державних потреб сприяння забезпеченню їх матеріально-технічними й іншими ресурсами з боку державних структур. Необхідними також є: використання можливостей фінансового забезпечення малих підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, впроваджують нові технології та інноваційні проекти за рахунок Державного інноваційного фонду; сприяння створенню регіональних інноваційних фондів; надання допомоги у проведенні наукових досліджень та впровадженні прогресивних технологій; сприяння у пошуку замовників та виконавців інноваційних проектів для суб'єктів малого підприємництва; надання консультативних послуг у сфері інноваційних технологій.

Мале підприємництво не може успішно розвиватися без створення розвинутої *системи інформаційного обслуговування*. Державну підтримку суб'єктів малого підприємництва щодо цього доцільно здійснювати шляхом створення розвинутої мережі консультативних, юридичних, бухгалтерських фірм, підприємств з проведення маркетингових досліджень, бізнес-інкубаторів, технопарків, регіональних інформаційно-аналітичних центрів. Головними завданнями регіональних інформаційно-аналітичних центрів мають бути: забезпечення доступу підприємців до інформації (правової, нормативно-довідкової, маркетингової, науково-технологічної, комерційної) як у процесі створення, так і функціонування підприємств; надання консультативних послуг з питань стану товарного ринку, кон'юктурного аналізу, управління підприємством, підготовки кадрів; складання інформації для органів державної влади про стан справ у сфері малого підприємництва та тенденції його розвитку.

Такі регіональні інформаційно-аналітичні центри надалі інтегруються в єдину, інформаційну систему. При використанні зазначених організаційних структур має бути диференційований підхід в інформаційному обслуговуванні суб'єктів малого підприємництва залежно від їх фінансових можливостей, технічного забезпечення тощо.

Державна політика щодо кадрового забезпечення розвитку малого підприємництва передбачає: організацію підготовки кадрів через мережу центрів перепідготовки, курсів підвищення кваліфікації, стажування, організацію навчання основам підприємництва у сфері державної освіти, сприяння розробленню навчальних планів, програм, методичних посібників з підприємницької діяльності, диференційованих за рівнем підготовки та термінами навчання, стимулювання організації проведення наукових досліджень, пов'язаних з проблемами розвитку малого підприємництва; розширення можливостей використання державних телерадіоканалів для навчання широких верств населення з питань теорії та практики підприємництва, системи оподаткування; формування культури підприємництва.

У сфері зовнішньоекономічної діяльності малих форм господарювання державна політика спрямовується на підвищення їх експортних можливостей, розвиток торговельних, науково-технічних, виробничо-технологічних, інформаційних відносин з іноземними партнерами по бізнесу, створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій у вітчизняний бізнес.

Туристичні підприємства, які успішно конкурують на ринку, в своїй діяльності керуються такими стратегічними методами, як розвиток туризму на основі стабільного ринку, розширення географії подорожей, впровадження суміжних сфер туристичної діяльності шляхом створення нових підприємств. Малі підприємства туристичного бізнесу реалізують ряд важливих завдань, що сприяє подальшому сталому розвитку галузі: формування ринку туристичних послуг різного рівня комплексності; удосконалення інфраструктури туризму; швидка адаптація до нових туристичних технологій, що

ґрунтуються на комп'ютерній техніці, та гнучке просування до інтеграційних та інших процесів у світовому просторі. Саме мале підприємництво в туризмі є сферою, у якій створюються дешеві робочі місця і забезпечується високий рівень ефективності й швидка окупність інвестицій. Крім того, діяльність малих підприємств у туристичному бізнесі сприяє пріоритетному розвитку внутрішнього та в'їзного туризму.

У сучасних умовах господарювання малі підприємства в туристичній сфері мають ряд проблем. У першу чергу, — це нестабільність доходів й обмежені фінансові можливості: фінансова діяльність будується з урахуванням постійного фактора недостатності ресурсів з огляду на незначний загальний обсяг господарського обороту та неможливість залучення коштів інвесторів, які не є власниками підприємства. Необхідність самофінансування за рахунок власного прибутку в умовах обмеженості зовнішнього фінансування обумовлює стратегію постійного підвищення рентабельності бізнесу. При цьому головною метою фінансової діяльності малого підприємства має бути дотримання фінансової рівноваги. Крім того, мають місце такі проблеми, як висока чутливість до ринкової кон'юнктури, обмежена частка ринку, висока вразливість до несприятливих економічних факторів тощо.

Ринкова економіка вимагає необхідність переорієнтації малих туристичних підприємств на діяльність у сучасних умовах. Це, насамперед, вивчення ринкової кон'юнктури, систематичне удосконалення організаційно-технічного рівня підприємств, забезпечення високого ступеня соціального розвитку, перебудова організаційних структур управління. Це дасть змогу мінімізувати вплив на діяльність підприємств несприятливих факторів, подолати обмеженість зростання, підвищити рівень надання послуг до міжнародних стандартів якості.

Управління підприємствами малого бізнесу в індустрії туризму - це самостійний вид професійно здійснюваної діяльності в ринкових умовах, направленої на досягнення в ході господарської діяльності малого туристичного підприємства певної поставленої мети шляхом раціонального використання матеріальних і трудових ресурсів із застосування принципів, функцій і методів управління.

Управління підприємством малого бізнесу в індустрії туризму - це управління, яке передбачає:

- орієнтацію підприємства на попит і потреби ринку, на запити конкретних споживачів й організацію пропозиції тих видів послуг, які мають попит і можуть принести туристичному підприємству планований прибуток;
- підвищення ефективності надання послуг, зменшення витрат, отримання оптимальних результатів;
- господарську самостійність, що забезпечує свободу прийняття рішень;
- постійне коригування цілей і програм залежно від ситуації на ринку;
- необхідність застосування сучасної інформаційної бази з комп'ютерною технікою для багатоваріантних розрахунків при прийнятті оптимальних і обґрунтованих рішень.

У зв'язку з цим до завдань управління підприємств малого бізнесу в індустрії туризму входить:

- забезпечення автоматизації діяльності туристичного комплексу;
- прийняття на роботу і підготовка висококваліфікованого обслуговуючого персоналу;
- стимулювання роботи співробітників шляхом поліпшення умов праці та встановлення вищої заробітної плати;
- постійний контроль за ефективністю діяльності туристичного комплексу, координація роботи всіх його підрозділів;
- постійний пошук і освоєння нових ринків;
- визначення конкретних цілей розвитку туристичного комплексу;
- виявлення пріоритетності цілей, їх черговості та послідовності рішень;

- розробка стратегії розвитку і системи заходів щодо її реалізації;
- пошук джерел ресурсів, необхідних для забезпечення реалізації стратегії розвитку;
- контроль за виконанням поставлених завдань.

Сприятлива зовнішня територіальна кон'юнктура, невичерпні рекреаційні можливості дають підстави говорити про подальший розвиток сільського зеленого туризму в Україні у формі малого підприємництва, що стане вагомим джерелом поповнення місцевих бюджетів, розвитку соціальної інфраструктури сільської місцевості.

Подальший розвиток сільського зеленого туризму має передбачати створення мережі установ та організацій, здатних об'єднати та підтримати подібний різновид підприємницької діяльності у межах певного регіону: це можуть бути агенції сільського зеленого туризму, асоціації сприяння розвитку туризму, організаційні центри, спілки тощо. У планах соціально-економічного розвитку регіонів (областей, районних центрів) слід визначити населені пункти, на території яких розвиток сільського зеленого туризму є найбільш перспективним. Створення тут відповідної інфраструктури дозволить додатково залучити кошти під інвестиційні проекти, ефективність яких значною мірою залежатиме від досконалості проведення маркетингових досліджень із розвитку сільського зеленого туризму, створення у регіоні показових садіб з елементами етнографії, формування екскурсійних маршрутів та програм. Важливим слід вважати проведення засідань робочих комісій (груп), де мають узгоджуватися питання економічного співробітництва між різними формами малого підприємництва у регіоні, зокрема, можливості координованого управління потоками товарів та послуг [2].

З метою фінансування заходів регіональних програм розвитку сільського зеленого туризму місцеві органи виконавчої влади можуть використовувати традиційно два механізми освоєння бюджетних коштів: перший – передбачає спрямування коштів через регіональні фонди підтримки підприємництва, другий – безпосереднє фінансування програмних заходів головним розпорядником таких коштів – державною адміністрацією. Щодо цільового спрямування бюджетних коштів у межах виконання регіональних програм розвитку сільського зеленого туризму, то їх за чинним законодавством варто витратити на фінансування інвестиційних проектів у цій сфері; на створення об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва тощо.

У регіональних програмах розвитку малого підприємництва у сфері сільського зеленого туризму важливе місце має відводитися заходам, спрямованим на створення та розбудову мережі установ, орієнтованих на підтримку цієї сфери. Так, може надаватися широкий спектр послуг щодо консультативно-методичної, фінансово-кредитної, юридичної, маркетингової, кадрової та інформаційно-рекламної допомоги. Зазначена підтримка є особливо необхідною для початківців у сфері сільського зеленого туризму.

Відкритість та оперативність інформації про розвиток сільського зеленого туризму можливо забезпечити шляхом запровадження офіційних web-сайтів обласних, міських чи районних державних адміністрацій, де варто розміщувати інформаційні блоки стосовно розвитку зазначеної сфери у відповідному регіоні, нормативно-правового та законодавчого забезпечення, інвестиційних пропозицій, рекламних сюжетів тощо.

Висновки. Виконання заходів регіональних програм розвитку малого підприємництва є продовженням діяльності місцевих органів державної влади, громадськості, наукових кіл щодо послідовного впровадження регіональної політики з метою системної підтримки у регіоні розвитку різних форм малого та середнього бізнесу, де не останнє місце належить і сільському зеленому туризму. Успішність та результативність програмних заходів веде до зміцнення соціально-економічної бази регіонів, сприяє формуванню середнього класу громадян, гарантує зміцнення демократичних цінностей та політичну стабільність країни.

Суб'єкти малого бізнесу можуть залучатися до рекреаційно-туристського підприємництва та підсобної діяльності шляхом створення підприємств національної кухні, виробництва та збуту виробів народних художніх промислів, продажу туристичного спорядження. Таким проектам має передувати проведення семінарів-тренінгів з питань розвитку зеленого туризму, підготовка інформаційних буклетів, започаткування тематичних освітніх програм на радіо та телебаченні. Результати впровадження малого підприємництва у сфері зеленого туризму у регіоні, набутий досвід мають знайти висвітлення та оприлюднення на семінарах, засіданнях "круглого столу", проведенні тематичних науково-практичних конференцій та виставок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України "Про туризм" №1282/4 від 18.11.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №29.
2. Березін О.В. Мале підприємництво та зелений туризм: перспективи розвитку // Вісник ДІТБ. Серія Економіка, організація і управління підприємствами (в туристичній сфері).- 2007.- № 11.- С.93-97.
3. Біркович В.І. Модернізація туристичного та рекреаційного потенціалу регіонів України //Статистика України. - 2006. - № 3. - С. 83-86.
4. Бурнашов І. Проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні //Диференційне забезпечення керівництва. - 2005. - Вип. 12/7, 4782. - С. 1-35
5. Виноградська А. Розвиток українського туристичного бізнесу//Економіка. Фінанси. Право. - 2005. - № 5. - С. 13-18
6. Стеченко Д. М. Передумови і напрями формування туристичного ринку в Україні. - Туризм: Теорія і практика.-2005.-№ 1.-С 5-11.

АННОТАЦІЯ

ПРОБЛЕМЫ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ТУРИЗМЕ

Тема исследования обусловлена необходимостью оценки вопросов становления, организации и развития малого предпринимательства в сфере туристической деятельности, формирования его инновационного потенциала в условиях углубления рыночных отношений. Актуальным заданием нынешнего времени является очерчивание сущности и значение малого предпринимательства в региональной политике, определение моделей предпринимательства, оценка эффективного развития сферы малого предпринимательства при исследовании конкурентной среды, разработка теоретико-методологических принципов относительно развития сферы малого предпринимательства в туризме.

Целью статьи является оценка современных подходов к проблеме становления и развития малого предпринимательства в сфере туристической деятельности; анализ социально-экономических функций малого предпринимательства; основных направлений поддержки малого предпринимательства; благоприятных материальных условий и инновационного климата для развития малых предприятий; созданной развитой системы информационного обслуживания малого предпринимательства; оценка управления предприятиями малого бизнеса в индустрии туризма.

В качестве теоретико-методологической основы исследования выступают положения ученых относительно становления и развития сферы малого предпринимательства, научные труды ученых в сфере данного исследования. В процессе исследования использовано: диалектический метод и общенаучные методы познания: метод теоретического обобщения, системного анализа и синтеза, сравнительного анализа, структурный метод, метод статистического анализа. Информационной базой исследования являются материалы Госкомстата Украины; периодические издания; монографии и научные публикации зарубежных и отечественных ученых; информация сети Интернет; результаты собственных исследований.

На основе системного исследования акцентируется внимание на процессах становления и развития сферы малого предпринимательства в туризме. Проанализирован вопрос значения малого предпринимательства в региональной политике, оценка моделей предпринимательства, вопросы эффективного развития малого предпринимательства в конкурентной среде, основных направлений поддержки малого предпринимательства.

Заключается в том, что на основе обобщения многочисленных материалов дается оценка проблемного вопросом развития сферы малого предпринимательства в туризме, необходимости усовершенствования системы управления предприятиями малого бизнеса на региональном уровне.

Заключается в том, что проанализированы мероприятия поддержки развития сферы малого предпринимательства в регионе, необходимости инновационных аспектов и информационного обеспечения развития малых предприятий сферы туристической деятельности.

Ключевые слова: малое предпринимательство, предпринимательская деятельность, функции предпринимательства, модели предпринимательства, информационное обслуживание малого предпринимательства, управления предприятиями малого бизнеса; региональные программы развития малого предпринимательства

SUMMARY

PROBLEMS OF SMALL ENTERPRISE FORMATION AND DEVELOPMENT IN TOURISM

The topic of the article is preconditioned by the necessity of evaluation of the issues of small enterprise formation, organization and development in the sphere of tourism activity, the formation of its innovative potential in the conditions of deepening of market relations. To outline the essence and meaning of small enterprise in regional politics is a pressing issue, as well as the determination of enterprise models, the estimation of effective development of small enterprise sphere during the investigation of competitive environment, to develop the theoretical and methodological backgrounds concerning the evolution of small enterprise sphere in tourism.

The aim of the article is an estimation of modern approaches to the issue of the small enterprise formation and development in the sphere of tourism activity; the analysis of small enterprise socio-economic functions; the main directions of small enterprise support, favourable material conditions and innovative climate for small enterprises development; the creation of the developed system of small enterprise informative maintenance; the estimation of small business enterprises management in tourism industry.

The theoretical and methodological backgrounds for investigation are the concepts of doctrines concerning the small enterprise formation and development scientific investigations in the field of this sphere of research. The following general scientific methods of cognition have been used during the process of investigation: method of theoretical generalization, the systemic analysis and synthesis, comparative analysis, structural method, method of statistical analysis. The informational basis of investigation are materials of State Statistics Committee of Ukraine, periodicals, monographs and scientific publications of foreign and national scientists; information from the Web; results of own investigations.

On the basis of complex investigation the attention is emphasized on the small enterprise formation and development processes in tourism. The issue of the meaning of small enterprise in regional politics has been analysed, as well as the estimation of enterprise models, issues of small enterprise effective development in a competitive environment, main directions of small enterprise support.

It lies in the fact, that on the basis of generalization of numerous materials, the estimation of problematic issues concerning the small enterprise development in tourism has been given, as well as the necessity of improvement of small business enterprises managerial system at regional level.

It lies in that the supporting measures for the sphere of small enterprises development in region, the necessities of innovative aspects and informational provision for small enterprises development in the sphere of tourism activity have been analyzed.

Keywords: small enterprise, entrepreneurial activity, functions of entrepreneurship, models of entrepreneurship, informative maintenance of small entrepreneurship, small business enterprises management; regional programs of small entrepreneurship development.

УДК 657:005.742

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ РОБОТИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

МАКСИМЕНКО Д. В., ШУЛЕВКА О. Ю.

Мукачівський державний університет

У статті проаналізовано організацію управлінської праці, досліджено способи, критерії і показники для підвищення організації праці на підприємстві. Розглянуто напрями поділу управлінської праці, вимоги до організації робочих місць, механізація й автоматизація управлінської праці.

Управлінський вплив на об'єкт здійснює не тільки менеджер як керівник і лідер трудового колективу, а й група людей, яка виконує разом з менеджером управлінські функції, тобто сферою професійної діяльності якої є процеси управління. Цих людей прийнято називати управлінським персоналом, працівниками апарату управління, кадрами управління.

Для ефективного впливу на об'єкт потрібна належна організація праці цієї специфічної частини трудового колективу організації чи підприємства, її обґрунтований поділ та кооперація.

Організація праці в апараті управління ґрунтується на розробці комплексу регламентів, які визначають місце і роль кожного структурного підрозділу апарату управління і кожного працівника в системі управління, порядок взаємозв'язків між ними, норми взаємовідносин усередині апарату управління, форми впливу на діяльність об'єкта управління, способи контактів з навколишнім середовищем.

Ключові слова: управління, управлінська робота, організація праці, поділ праці.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>